

Vergaderjaar 2009–2010

28 294

Hoofdlijnen voor een nieuwe Pensioenwet

Nr. 40

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 10 mei 2010

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid¹ heeft op 7 april 2010 overleg gevoerd met minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over:

- **de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 4 december 2009 over governance en medezeggenschap bij pensioenfondsen (28 294, nr. 37);**
- **de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 5 maart 2010 over herverzekerde pensioenfondsen (28 294, nr. 38);**
- **de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 21 december 2009 over het rapport AFM Kosten transparantie bij premieovereenkomsten en de motie-Omtzigt c.s. (32 123-XV, nr. 22) (32 123-XV, nr. 50);**
- **de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 16 maart 2010 over de Wet medische keuringen (28 172, nr. 8);**
- **de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 23 maart 2010 over informatie betreffende initiatiefwetsvoorstel van de leden Koşer Kaya en Blok over de positie van pensioengerechtigden in pensioenfondsbesturen (31 537, nr. 17);**
- **de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 2 april 2010 naar aanleiding van de motie van het lid Omtzigt om alle Europese en internationale bedreigingen in kaart te brengen en aan te geven hoe het Nederlandse pensioenstelsel hiertegen kan worden beschermd (31 990, nr. 11) (31 990, nr. 14).**

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Van Gent (GroenLinks), Blok (VVD), Jan Jacob van Dijk (CDA), Smeets (PvdA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Omtzigt (CDA), Van Hijum (CDA), Timmer (PvdA), Koşer Kaya (D66), Jonker (CDA), voorzitter, Luijben (SP), Ulenbelt (SP), Ortega-Martijn (ChristenUnie), Blanksma-van den Heuvel (CDA), Van der Burg (VVD), Koppejan (CDA), Tony van Dijck (PVV), Spekman (PvdA), Vermeij (PvdA), Thieme (PvdD), Lempens (SP), ondervoorzitter, Karabulut (SP), Vos (PvdA) en Meeuwis (VVD).
Plv. leden: Van der Staaij (SGP), Sap (GroenLinks), De Krom (VVD), Smilde (CDA), Depla (PvdA), Aptroot (VVD), Pieper (CDA), Willemse-van der Ploeg (CDA), Linhard (PvdA), Pechtold (D66), Spies (CDA), Irrgang (SP), De Wit (SP), Cramer (ChristenUnie), Biskop (CDA), Elias (VVD), Joldersma (CDA), Bosma (PVV), Tang (PvdA), Heerts (PvdA), Ouwehand (PvdD), Gerken (SP), Gesthuizen (SP), Heijnen (PvdA) en Weekers (VVD).

Van het overleg brengt de commissie bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Jonker

De griffier van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Esmeijer

Voorzitter: Jonker
Griffier: Van de Wiel

Aanwezig zijn vijf leden der Kamer, te weten: Jonker, Blok, Omtzigt, Linhard en Ulenbelt,

en minister Donner, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

De **voorzitter**: Ik geef elke woordvoerder zes minuten voor zijn inbreng.

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Voorzitter. Ik begin maar snel, na de verwarring van vanmorgen over twee brieven die ik nog niet heb kunnen lezen. Ik begin met iets te zeggen over het pensioenadvies. De Autoriteit Financiële Markten is met een rapport gekomen. In dat rapport wordt geconstateerd dat driekwart van de adviezen aan het midden- en kleinbedrijf onder de maat is en dat de deskundigheidseisen voor deze adviseurs wellicht te beperkt zijn. Is de minister het met deze constatering eens? Is opschaling nodig?

In het verlengde hiervan wil ik ook iets zeggen over het pensioenbewustzijn. Ik vraag mij als ondernemer al jaren af waarom wij op onze loonstrookjes niet ook het bruto pensioenbedrag zichtbaar moeten maken. Volgens mij zou dit enorm bijdragen aan transparantie en pensioenbewustzijn.

Er is een brief gekomen over de parameters. Wellicht gaan wie hierover een apart algemeen overleg voeren. Toch stel ik één vraag, die in de afgelopen weken tot mij kwam. Het schijnt zo te zijn dat op Europees niveau hard gewerkt wordt aan een nieuw toetsingskader. Wordt de minister daarin betrokken? Wat zouden de gevolgen voor ons land kunnen zijn?

Het belangrijkste onderwerp vandaag is de governance. Het is onbetwist dat het geld voor onze oude dag optimaal beheerd moet zijn. De commissie-Frijns en de commissie-Goudswaard hebben prachtig werk verricht. Zij zijn mede dankzij ons ingesteld. Zij stellen dat goede governance cruciaal is. Dat is natuurlijk geen nieuws. Deskundigheid, toezicht en vertegenwoordiging moeten altijd gewoon goed geregeld zijn. Ook de Partij van de Arbeid heeft de conclusie getrokken dat aanpassing van de bestuursmodellen, in het licht van beslissingen die de komende jaren genomen moeten worden, zeer gewenst is. Wij vinden dat het moment om door te pakken nu zeker daar is. De bouwstenen van het stelsel, dat gebaseerd is op collectiviteit en solidariteit, moeten de belangen van de risicodragers, steeds vaker werknemers en gepensioneerden, goed beschermen. Hoe komen we binnen zo'n governance aan grotere professionaliteit, continuïteit van beheer, bemanbaarheid, werkzaamheid, sterk en goed toezicht en noodzakelijke betrokkenheid bij en invloed op besluitvorming van de risicodragers, de deelnemers en gepensioneerden? Hoe kunnen we dat alles versterken?

Voor ons liggen de brief van de minister en de initiatiefwet van de leden Koşer Kaya en Blok. De initiatiefwet geeft aan een van de te regelen onderdelen een duidelijke plaats. Uit wat ik heb gezegd wordt duidelijk dat de Partij van de Arbeid meer stappen wil zetten dan met dit initiatief wordt geregeld. De Partij van de Arbeid vindt dat het in het belang van alle risicodragers is om de volle breedte van de noodzakelijke verbeteringen in de governance op korte termijn vorm te geven. In een bestuur moeten, als deelnemers daarvoor kiezen, gepensioneerden plaats kunnen nemen. Tegelijkertijd moeten fondsen kunnen kiezen voor een versterkt belanghebbendenorgaan, waarin deelnemersraad en verantwoordingsorgaan zijn samengevoegd. Het uitgangspunt is dat een afspiegeling van de

deelnemers wordt gevormd, zodat gepensioneerden, slapers, nabestaanden, werkenden en vrouwen zich allen vertegenwoordigd weten.

Ik maak even een zijopmerking over de vertegenwoordiging van vrouwen. Ik was verleden week bij het Jaarcongres Vrouwen in Institutioneel Pensioen. Een collega-panellid had wat harde cijfers bij zich over het aantal vrouwen in pensioenbesturen. Het zou mij wat waard zijn als de minister voor ons kan onderzoeken wat de achterliggende redenen zijn van de enorme ondervertegenwoordiging van vrouwen. Misschien kunnen we wat aanbevelingen doen om daarin verandering aan te brengen. Ik vind dat we bij de brede afspiegeling rekening moeten houden met het loongebouw, met de verhouding tussen alleenstaanden en gehuwden en met de leeftijdscohorten van actieven.

In een versterkt deelnemers- en verantwoordingsorgaan zitten wat ons betreft ook sterke advies- en verantwoordingstaken. We hebben met een heterogene sector te maken en met meer dan 600 verschillende fondsen. Qua grootte, samenstelling, type regeling en vergrijzing is geen fonds hetzelfde. We vinden daarom één bestuursmodel niet wenselijk. We denken dat het goed is als de fondsen kunnen kiezen voor een vorm die het beste bij hen past, binnen de gestelde eisen van good governance. De voorliggende brief van de minister geeft een richting aan waar de Partij van de Arbeid zich in kan vinden.

De heer **Blok** (VVD): Mevrouw Linhard eindigt haar bijdrage door te zeggen dat fondsen moeten kunnen kiezen voor een bestuursvorm die bij hen past. Op dit moment stelt de wetgever wel regels vast voor het bestuur van de pensioenfondsen. Ik neem aan dat de PvdA dat zo wil houden. Als dat niet zo is, is dat nieuws en hoor ik het graag. Als de PvdA wil vasthouden aan een wetgever die regels voorschrijft, welke regels moet de wetgever dan voorschrijven?

Mevrouw **Linhard** (PvdA): De breedte van de governance vraagt om een aantal heel belangrijke dingen: deskundigheid, bestuurskracht en toezicht, maar ook vertegenwoordiging van de risicodragers. Die dingen moeten alle in de verschillende bestuursmodellen vertegenwoordigd zijn. Wat mij betreft kunnen en moeten deskundigen zich daarover buigen.

De heer **Blok** (VVD): Maar politici kunnen zich niet verschuilen achter deskundigen. Wij zijn de wetgever. Daarom moeten wij aangeven wie in het bestuur moeten zitten. Dat is ook nu zo. In de wet staat dat bedrijfstakfondsen bestaan uit werkgevers en werknemers in georganiseerd verband. Ondernemingspensioenfondsen bestaan uit deze groepen plus vertegenwoordigers van ouderen. Ik begrijp dat de PvdA ook in toekomstige wetgeving nog steeds wil voorschrijven wie erin zitten, maar het helpt het debat wel als de PvdA aangeeft wat er in die toekomstige wetgeving moet.

Mevrouw **Linhard** (PvdA): De Partij van de Arbeid zou graag zien dat de deelnemers van de fondsen een groot aandeel hebben in de wijze waarop zij bestuurd worden, in de volle breedte van de governance. In principe moeten de fondsen dus ook bepalen, gezien de verschillen tussen de pensioenfondsen, of in de besturen wel of geen gepensioneerden zitting nemen of dat zij veel liever een versterkt orgaan hebben dat een professioneel bestuur controleert. Ik kan mij voorstellen dat verschillende bestuursmodellen mogelijk zijn, die ook maken dat eenieder zich goed vertegenwoordigd voelt. Langs die weg ziet de Partij van de Arbeid de oplossing.

De heer **Blok** (VVD): De verwarring wordt alleen maar groter. Mevrouw Linhard zegt nu namelijk dat ofwel het bestuur bepaalde bevoegdheden

krijgt, ofwel een ander orgaan. Dat maakt het wellicht slechter ten opzichte van hoe het nu is. Het kan zijn dat bevoegdheden van het bestuur verdwijnen waar zij nu nog liggen. In ieder geval maakt dit het volstrekt onduidelijk. Aan de vooravond van verkiezingen en verkiezingsprogramma's – het programma van de Partij van de Arbeid komt volgens mij vandaag uit – lijkt het mij wel van belang dat een partij die nog de kans loopt de grootste te worden ook – dat zou ook om andere redenen natuurlijk een ramp voor het land zijn, maar voorlopig zit die kans erin – aan werkgevers, werknemers in ieder geval duidelijkheid biedt over wat zij van haar kunnen verwachten.

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Van deze partij kan verwacht worden dat de volledige governance van de pensioenfondsen op orde is. Dat betekent dat daar ook een stukje vereenvoudiging in moet zitten. Als je in deelnemers- en verantwoordingsorganen mensen hebt zitten, als je een bestuur hebt, dan zou het zo kunnen zijn dat ook het samenvoegen van het deelnemers- en verantwoordingsorgaan de zaken duidelijker maakt. Deze organen kun je dan soms ook meer verantwoordelijkheid geven. De ene keer zou je kunnen kiezen voor een heel sterk bestuur, met een deelnemersorgaan met wat minder kracht. De andere keer kun je kiezen voor een orgaan dat heel sterk is in advies en verantwoording, wellicht tegenover een professioneel bestuur. Om het aan de kiezer en aan collega Blok heel duidelijk te zeggen: de deskundigheid van de pensioenbestuurder staat bij de PvdA voorop. Vervolgens is het ook zeer belangrijk dat eenieder zich daarin vertegenwoordigd voelt. Daar ben ik volgens mij duidelijk in geweest.

De heer **Ulenbelt** (SP): Maar waar staat de Partij van de Arbeid? We hebben het model van werkgevers en werknemers die de fondsen besturen. Zij hebben ons al door menig crisis geloodst. Nu zegt mevrouw Linhard aan de ene kant dat zij het professioneel bestuur dat de minister voorstelt ziet zitten en aan de andere kant dat slapers en allochtonen enzovoort ook allemaal in het bestuur vertegenwoordigd moeten zijn. Dit kan niet allemaal samengaan. Blijft de Partij van de Arbeid hechten aan de basis van het bestuur van de pensioenfondsen in Nederland, waarbij werkgevers en werknemers de dragende krachten zijn?

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Wij hebben verschillende modellen voor ogen. Daarin zijn werkgevers en werknemers nog steeds aan zet. Daarin kunnen gepensioneerden deelnemen, als de deelnemers dat ook gezamenlijk willen. Maar deze fondsen kunnen ook kiezen voor een professioneel bestuur met alleen deskundigen, waarin door middel van een goed belanghebbendenorgaan de controle van en het advies aan de besturen heel duidelijk geregeld is. Daarin zitten dan ook weer gepensioneerden. De afspiegeling van de deelnemers is voor ons cruciaal. Elk fonds is anders en heeft verschillende deelnemers. De ene keer zitten er veel vrouwen in en de andere keer veel gepensioneerden. Maar actieve deelnemers, zeker ook actieve gepensioneerden, moeten een actieve rol hebben in het governancestelsel.

De heer **Ulenbelt** (SP): Dan maakt de Partij van de Arbeid van pensioenfondsen draaitollen. Het gaat er niet om dat de medezeggenschap goed geregeld is. Het belangrijkste is toch dat er goede pensioenen zijn? Daarop moet je toch kunnen vertrouwen? Daarvoor heb je het bestuur. De Partij van de Arbeid wil er toch niet aan de ene kant een democratische speeltuin en aan de andere kant een strikt professioneel geregeld fonds van maken? Welke kant wil de Partij van de Arbeid nu eigenlijk op? Of zullen we na de verkiezingen pas weten welke kant de Partij van de Arbeid op draait?

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Er is absoluut geen sprake van draaien. Het gaat om een deskundig bestuur, om bestuurskracht, om toezicht en om een goede vertegenwoordiging van risicodragers. Met die vier uitgangspunten moeten verschillende governance-modellen te creëren zijn, die zich kunnen voegen naar fondsen die alle zeer verschillend zijn in samenstelling en grootte. Het ene fonds zal op een andere manier bestuurd willen worden dan het andere, maar het uitgangspunt blijft deskundigheid, bestuurskracht, toezicht en vertegenwoordiging van de risicodragers. Dat zijn de werknemers en gepensioneerden.

De heer **Ulenbelt** (SP): Ik wil de Partij van de Arbeid meegeven dat een politiek van «laat duizend bloemen bloeien» in de geschiedenis heeft bewezen niet de beste te zijn. Mevrouw Linhard kan dus nog op haar schreden terugkeren.

De **voorzitter**: Omdat dit niet echt een vraag is, laat ik het aan mevrouw Linhard om er wel of niet op te reageren. Zij kiest ervoor om dat niet te doen.

Ik geef de heer Blok geen gelegenheid om nog eens te interrumpen. Ik neem aan dat hij zijn vinger opstak omdat hij graag met zijn eigen inbreng wilde beginnen.

De heer **Blok** (VVD): Nee, ik wil nog een poging doen om duidelijkheid van de PvdA te krijgen.

De **voorzitter**: Helaas heb ik daar niet de tijd voor. Ik geef het woord aan de heer Blok voor zijn inbreng namens de VVD-fractie.

De heer **Blok** (VVD): Ik hoop dat de PvdA in tweede termijn antwoord kan geven op de vraag of de methode van duizend bloemen laten bloeien ook kan betekenen dat als in een bedrijfstak maar 10% van de mensen lid is van een vakbond, wat nog wel eens voorkomt, in zo'n bestuur de vakbonden inderdaad niet meer dan 10% van de stemmen zullen krijgen. Dat zou in zo'n model passen. Maar dit is volstrekt onhelder. Misschien kan mevrouw Linhard deze vraag daarom in haar tweede termijn beantwoorden.

Voorzitter. Ik kom toe aan mijn eigen bijdrage. Als we de balans moeten opmaken van deze minister en van dit kabinet, moeten we constateren dat het drie verloren jaren zijn geweest, vrees ik. Dat is allemaal erg genoeg. Dit is een belangrijk onderwerp. De crisis heeft zaken aangescherpt. Bij eb blijkt wie er geen zwembroek aanheeft. Dat gold voor de pensioenfondsen. De problemen die zijn opgetreden, waren echter niet helemaal nieuw. Het was al bekend dat de communicatie met de deelnemers problematisch was. Dit was voor de Kamer reden om indertijd de indexatielabels te vragen. Ook was wel bekend dat risico's inherent zijn aan een fonds dat inkomsten heeft uit beleggingsopbrengsten en toezeggingen doet die gekoppeld zijn aan een loonindex. Zulke producten verkoopt Lehman Brothers niet. Dat er dus potentiële problemen waren, was wel bekend. Dat is hier ook wel aan de orde geweest. Namens de VVD heb ik regelmatig voorstellen gedaan. Inmiddels heb ik gezamenlijk met D66 een voorstel gedaan. Deze voorstellen heb ik geruime tijd geleden gedaan. Al aan het einde van het convenant, begin 2008, heb ik een amendement ingediend dat vrij brede steun kreeg, maar toch niet is aangenomen. Met dit amendement wilde ik de positie van ouderen in ondernemingspensioenfondsen en bedrijfstakpensioenfondsen gelijk-trekken. Ik heb tijdens debatten in de Kamer en in stukken in kranten duidelijk gemaakt dat ik het verstandig zou vinden om de verplichtstelling te laten rusten op de pensioenregeling en niet op het pensioenfonds. Zo zouden fondsen ook uitgedaagd worden om zorg te dragen voor goede communicatie en voor verstandig beleggingsbeleid. De minister vond dat

allemaal niet nodig, maar heeft de afgelopen jaren niet gebruikt om zelf met alternatieven te komen. De minister heeft wat crisismanagement gedaan. Dat was keurig; daarin heb ik hem ook gesteund. Voor een structurele aanpak heeft de minister echter niet gekozen. Maar nu, terwijl het kabinet al demissionair is, worden wij opeens overspoeld met brieven. Dat gebeurde zelfs vanochtend nog, vlak voor dit overleg. Dat vond ik niet chic. Zelfs vanochtend hebben wij nog brieven gekregen met weidse vergezichten over de wijze waarop het pensioenfondsbestuur geregeld zou moeten worden. Dat is dan wel jaren te laat. De minister weet zeker dat hij er tijdens zijn demissionaire status niet meer over zal gaan. Dat is niet omdat de VVD vindt dat dit onderwerp controversieel is. In de procedurevergadering heb ik gezegd dat dit allemaal dringend genoeg is en dat er wat ons betreft over gesproken kan worden. Maar omdat de minister alleen nog maar contouren schetst en aangeeft dat hij wil overleggen met Jan en alleman, en omdat een gewoon wetgevingstraject sowieso al anderhalf jaar in beslag neemt – terwijl er waarschijnlijk ook nog een moeilijke formatie zit aan te komen – betekent dit dat er de komende twee jaar niets meer gaat gebeuren als het aan deze minister ligt. Dat zet de lijn van het afgelopen kabinet voort. Dit is een groot verlies op zo'n belangrijk dossier.

De minister vindt het wel de moeite waard om in zijn brief nog wat kanttekeningen te plaatsen bij de initiatiefwet van mevrouw Koşer Kaya en mijzelf. Deze initiatiefwet komt over vier weken zelfstandig nog eens aan de orde. Dan kunnen we er breder op ingaan. Ik constateer wel dat de eisen die de minister stelt aan het toekomstige pensioenfondsenbestuur bepaald niet in strijd zijn met deelname van ouderen. De minister stelt een aantal condities. De eerste is een stroomlijning van de governancestructuur. De minister krijgt daarvoor de steun van de VVD, als belanghebbenden zoals ouderen maar vertegenwoordigd zijn. Een andere conditie is een adequate vertegenwoordiging. Daar gaat de initiatiefwet over. Andere condities zijn continuïteit en intern toezicht. Wie zou daartegen zijn? De laatste conditie is waarborging van de professionaliteit. De VVD heeft altijd betoogd dat namens wie je ook in het bestuur zit, je verstand van pensioenen moet hebben. Dat kan niet van iedereen gezegd worden die onder de huidige wetgeving in de besturen zit. Er zitten gelukkig ook mensen in van wie dat wel gezegd kan worden. Maar ook bij een andere opzet, waarbij ouderen deel kunnen nemen, moet natuurlijk de eis gesteld worden dat mensen verstand hebben van zaken. De minister zal kunnen bevestigen dat verstand van zaken niet opeens verdwijnt na je 60ste, 65ste of 67ste. Kortom, de condities die de minister stelt, zijn op geen enkel moment in strijd met deelname van ouderen.

Ik heb er wel bedenkingen bij als het bestuursmodel helemaal wordt vrijgemaakt. Daarom heb ik de PvdA hierover ook vragen gesteld. Wezenlijk aan ons pensioenstelsel is namelijk de verplichte deelname. Als je mensen verplicht om deel te nemen, stelt dat ook eisen aan de zeggenschap die mensen moeten kunnen hebben. De VVD gelooft dus niet in volledig ongereguleerde bestuursstructuren. Over deze kwestie probeerde ik ook duidelijkheid van de PvdA te krijgen. We geloven wel dat na de initiatiefwet vervolgstappen nodig zijn, maar we zijn er ook van overtuigd dat deze initiatiefwet nu door moet gaan, omdat alles wat de minister opschrijft helemaal niets zal opleveren in de komende twee jaar. Sterker nog, 30 jaar discussie over het besturen van pensioenfondsen heeft geleerd hoe het gaat in de polder en hoe het ook nu weer zal gaan. In de polder vindt altijd veel ruilhandel plaats, over loonmatiging, over moeilijke beslissingen over arbeidsongeschiktheid en over de AOW. Die ruilhandel zal het komende jaar ook weer plaatsvinden. In die ruilhandel sneuvelt altijd de bestuursdeelname van ouderen. De bewindspersoon van dienst zal namelijk altijd de meeste waarde hechten aan loonmatiging en aan ingrepen in de sociale zekerheid. In ruil daarvoor zal de bewindspersoon onmiddellijk door de knieën gaan om de bestaande partijen hun

zeteltje te laten behouden in de pensioenfondsbesturen. De brief van de minister leidt dus niet alleen tot twee jaar uitstel, maar uiteindelijk ook tot afstel.

De heer **Ulenbelt** (SP): Voorzitter. De minister zegt dat het vertrouwen van de deelnemers in de pensioenfondsen hersteld moet worden. Nu brengt hij in zijn brief van vanochtend de volgende waarnemingen naar buiten: pensioen is een risicovol product; de continuïteit van het stelsel is in gevaar; zekerheden die niet waargemaakt kunnen worden; blijvende schade aan het vertrouwen in het stelsel; ze moeten de ambities omlaag bijstellen.

Als je dit soort verhalen de wereld instuurt, ben je juist bezig om het vertrouwen in het Nederlandse pensioenstelsel te ondermijnen. Je zou het bijna kunnen beschouwen als Lakeman-gedrag, gedrag dat de val van een bank tot gevolg heeft gehad. Mijn vraag aan de minister is daarom of hij nog wel fundamenteel vertrouwen heeft in het Nederlandse pensioenstelsel. Zou hij willen erkennen dat het stelsel in zijn fundament gezond en solide is en gebaseerd op de juiste principes, maar nu, nadat het door zwaar weer is gevaren, enig onderhoud behoeft, onderhoud dat ieder schip nodig heeft als het door een storm is gegaan? Ontegenzeggelijk hebben de pensioenfondsen wat schrammen opgelopen. Je kunt zeker van schrammen spreken als je de gevolgen voor pensioenfondsen vergelijkt met de gevolgen voor andere financiële instellingen. Maar deze schrammen helen bij gezonde mensen snel. Het overgrote deel van de pensioenfondsen is gezond. Die schrammen zullen dus snel helen. Toen wij deze vraag tijdens de hoorzitting van de Kamer over het pensioenfonds voorlegden aan Frijs en Goudswaard, zeiden beiden dat het pensioenfondsstelsel in de kern van de zaak gezond en solide is. Met hun woorden straalden zij iets heel anders uit dan de minister doet in de citaten die ik aan het begin van mijn verhaal voorlas.

Laten we naar de feiten kijken. De dekkingsgraden stijgen weer. Bij een heel groot deel van de fondsen zijn die weer op peil. Aan het begin van de crisis waren we bang dat pensioenen verlaagd zouden moeten worden, maar dit «afstempelen» bleek niet nodig te zijn. De pensioenfondsen zijn dus heel wat beter door de crisis gekomen dan de banken. De pensioenfondsen bleken geen Titanics te zijn. De vertegenwoordiger van de AVV probeert nog steeds een beeld schetsen van «sinking giants», maar dat zijn pensioenfondsen zeker niet. In vergelijking met de banken waren zij eerder ijsbrekers die wel tegen een stootje kunnen. Natuurlijk zijn er zorgen, maar die staan in geen vergelijking tot de zorgen die we ons moeten maken over de andere instellingen. De pensioenfondsen hoefden geen geld van de overheid te ontvangen. Nederlanders hebben meer vertrouwen in pensioenfondsen dan in banken en verzekeraars. Twee derde van de fondsen is alweer op orde, en dat na anderhalf jaar crisis. Geen andere instelling kan dit de pensioenfondsen nazeggen. Graag zou ik daarom van de minister willen horen dat hij vertrouwen heeft in ons Nederlandse pensioenstelsel en dat dit zeker geen Titanic is of dat de continuïteit van het stelsel in gevaar is.

Pensioenregelingen die bij verzekeraars worden uitgevoerd zijn veel kwetsbaarder dan pensioenregelingen die bij pensioenfondsen worden uitgevoerd. De AFM heeft ons laten zien dat het heel slecht gesteld is met de doorzichtigheid van de kosten. De AFM rekent voor dat van iedere euro aan premie maar liefst 16 cent aan kosten afgaat. Er zijn zelfs pensioenregelingen waarvan de AFM heeft vastgesteld dat maar liefst 35 cent per betaalde euro aan premie aan kosten opgaat. Een gewoon mens noemt dat diefstal, roof van pensioengeld. Ik vraag de minister een reactie op het volgende voorstel. Als een bedrijf een startbrief heeft gekregen van een verzekeraar, zou de minister de mogelijkheid moeten scheppen dat het bedrijf met de startbrief naar het pensioenfonds stapt en dat het pensioenfonds het recht heeft om het bedrijf onder zijn vleugels te nemen. Dan

komen bedrijven die niet verplicht onder een collectieve regeling vallen niet meer noodgedwongen terecht bij deze rovende verzekeraars, maar hebben pensioenfondsen het recht om de werknemers van deze bedrijven onder hun deelnemers op te nemen.

Minister **Donner**: Welke rol heeft de startbrief dan nog?

De heer **Ulenbelt** (SP): Die geeft dan aan het pensioenfonds informatie over wat men bereid is om te bepalen en welke condities men voor ogen heeft.

Minister **Donner**: De startbrief is volgens u dus een voorwaarde om vrijwillig te kunnen toetreden tot een pensioenfonds?

De heer **Ulenbelt** (SP): Dat hoeft geen voorwaarde te zijn. De startbrief zou aan het pensioenfonds wat informatie kunnen geven over hoeveel het bedrijf wil betalen, wat voor regeling het voor ogen heeft, wat het deelnemersbestand is enzovoort. Misschien mystificeert de startbrief mijn voorstel, maar ik wil het mogelijk maken dat bedrijven zich vrijwillig aansluiten bij pensioenfondsen, zodat zij kunnen wegblijven van de verzekeraars, al was het maar omdat dit voor hen goedkoper is. Op het punt van de medezeggenschap is de minister een beetje raar bezig. Hij knoopt nu de medezeggenschap aan de crisis en aan de stijging van de levensverwachting. Alles wordt aan elkaar geknoot. De heer Blok wees er terecht op dat de discussie over medezeggenschap in de pensioenwereld al 30 jaar aan de gang is. Nog voor de crisis stond in het verkiezingsprogramma van de SP dat gepensioneerden, werknemers en werkgevers elk voor een derde vertegenwoordigd moesten zijn in het bestuur. De kwestie van medezeggenschap is dus helemaal niet verbonden aan crises, toekomstbestendigheid of wat dan ook. Mijn fractie houdt haar hart vast als pensioenfondsen worden bestuurd door zogenaamde financiële professionals. Die hebben bij andere financiële instellingen aan het roer gestaan. Daar staan zij nog steeds. Ze hebben er een zootje van gemaakt. Vriend en vijand zijn het daarover inmiddels eens. Ik zou dit de pensioenfondsen niet willen aandoen.

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Ik sluit mij aan bij de heer Blok. Ook wij vonden het jammer dat wij vanmorgen twee brieven kregen. Ik wil die graag op een later tijdstip behandelen. Het pensioendossier is te belangrijk om binnen een uur een beslissing te nemen over de toekomst van ons stelsel. Ik kan de parameters van het nFTK ook nog niet helemaal overzien en doorberekenen en begrijpen welke gevolgen een bepaalde keuze heeft. Desalniettemin staat er meer dan voldoende op de agenda. Ik begrijp mijn collega's niet zo goed die volgens mij elk jaar een nieuwe pensioenwet zouden willen hebben. Het CDA denkt dat de vorige minister van Sociale Zaken met een goede pensioenwet is gekomen. Deze wet is een waardige opvolger van de PSW, die echt geen slechte wet was. Als we nu, na drie jaar, bekijken wat meer had gekund, zeg ik: de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding is misschien een stap die we goed moeten evalueren. Deze wet ligt echter bij de minister van Justitie. Voor de rest deel ik voor één keer – het kost mij enige moeite – de mening van de heer Ulenbelt, dat in vergelijking met andere delen van de financiële sector de pensioensector zeer netjes door de crisis heengezeild is. Ik vind het ook zeer merkwaardig als naar aanleiding van deze crisis alle pensioenfondsen maar om te vormen tot verzekeraars, terwijl alle verzekeraars aan het infuus van de minister van Financiën zijn gaan liggen, genationaliseerd zijn of iets in die geest. Die conclusie van de heer Blok deel ik niet. Ik denk dat het bestaande stelsel veel robuuster is.

De heer **Blok** (VVD): Dat voorstel heb ik niet gedaan. U bent dus met iemand anders in discussie.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik ben nu met u in discussie. Dank u wel. U brengt telkens de verplichtstelling ter sprake. Het moet ergens ondergebracht worden, maar niet bij pensioenfondsen. Ik kan niet anders concluderen dan dat de VVD bedoelt dat dit bij verzekeraars ondergebracht wordt.

De heer **Blok** (VVD): Ik hecht eraan om te zeggen dat deze woorden voor de rekening van de heer Omtzigt zijn en dat wij nooit voorstellen in die richting hebben gedaan. Wij hebben andere voorstellen gedaan.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik zet mijn betoog voort. Ik ben zeer blij met deze conclusie.

De eerste brief gaat over de governance. Ik dank de minister voor het heldere overzicht.

Bij de tweede brief, over de herverzekerde pensioenfondsen, hebben we maar één vraag. Is wetswijziging nodig of niet? Als wetswijziging nodig is: op welke termijn komt deze? Betekent dit dat pensioenfondsen die herverzekerd zijn een risico lopen als de verzekeraar failliet gaat?

De derde brief gaat over het rapport over de kosten transparantie.

Wanneer krijgen we de reactie van het kabinet? Dit begint een heel lang verhaal te worden. Het CDA vindt dat kosten absoluut transparant dienen te zijn. We zouden de voorstellen hiervoor op korte termijn willen ontvangen, zeker na alle affaires die we gehad hebben. Mijn collega's hebben hieraan ook al gerefereerd. Dit samen met transparantie over de beleggingen. Beleggingen betreffen zowel verzekeraars als pensioenfondsen. Wij verwachten van de pensioenwereld een voorstel tot doorzichtigheid. Je neemt verplicht deel in een pensioenfonds en betaalt verplicht premie, soms 40 tot 45 jaar lang. Dan kan het niet zo zijn dat je niet kunt inzien hoe die beleggingen geschieden. Ik zeg dit mede naar aanleiding van de conclusies van de commissie-Frijns en de commissie-Goudswaard. Zij zeggen dat 10 mld. tot 20 mld. extra verloren is. Naar aanleiding van een mismatch tussen het gepubliceerde beleggingsbeleid en het feitelijke beleggingsbeleid is er alle reden om volledige openheid te betrachten over het beleggingsbeleid. Ik bedoel niet dat iedereen een telefoonboek thuis krijgt waarin staat welke aandelen een pensioenfonds heeft. Ik bedoel dat door middel van een website of iets anders op een overzichtelijke wijze en regelmatig geüpdatet duidelijk is waarin belegd wordt. Ik kan mij voorstellen dat mensen willen weten of hun pensioengelden belegd zijn in Griekse staatsobligaties, Amerikaanse huizenleningen, Nederlandse staatsobligaties of aandelen Shell.

De heer **Ulenbelt** (SP): Wat moet een deelnemer of een slaper vervolgens met deze kennis? Zeggen dat het pensioenfonds weg moet uit Griekenland en in Shell moet gaan investeren? Of juist omgekeerd: moet het pensioenfonds Griekenland helpen? Wat moet zo iemand met die informatie? We gaan van pensioenfondsen toch geen beleggingsclubjes maken?

De heer **Omtzigt** (CDA): De CDA-fractie vindt kennis op zich niet vies. Ik wilde nog even niet naar de discussie over medezeggenschap en zeggenschap toegaan, maar je kunt wel degelijk invloed uitoefenen via het bestuur van een pensioenfonds of via de deelnemersraad op het beleggingsbeleid en de manier waarop er belegd wordt. Daarbij constateer ik twee dingen. Er was een mismatch tussen het gepubliceerde beleggingsbeleid en het feitelijke beleggingsbeleid. Daar duiden de rapporten van de commissie-Frijns en de commissie-Goudswaard ook op. We hebben een discussie gevoerd over de vraag of het om 10 mld. of 20

mld. verlies ging. De Nederlandsche Bank noemt een ander cijfer. Die duidelijkheid over het beleggingsbeleid moet er gewoon zijn. Via de geëigende kanalen kan invloed worden uitgeoefend op het beleggingsbeleid. Ik zie niet voor me dat discussie zal ontstaan over individuele aandelen van een pensioenfonds, zodat mensen zouden zeggen: koopt u maar drie aandelen Unilever en twee aandelen Ahold minder. Dat bedoel ik niet. Wel vraag ik mij af of de weging klopt en of de beloftes die gedaan zijn, kloppen.

De vierde brief gaat over de Wet medische keuringen. Ook wij waren blij verrast dat er een deal lag tussen de verzekeraars. Nu blijkt echter dat als je vanwege een nieuwe baan met je pensioen van het pensioenfonds naar de verzekeraars gaat of omgekeerd, het niet duidelijk is hoe je verzekerd bent en hoe de verschillende waardering van het in- en uitlooprisico plaatsvindt. Kan de minister toelichten of een deal tussen de pensioenfondsen en de verzekeraars aanstaande is? Zal de regering ingrijpen op het moment dat de deal er niet komt binnen een jaar? Het is namelijk van het grootste belang dat zieke mensen van baan kunnen wisselen en dat zij niet tegen rare in- en uitlooprisico's in de pensioenen oplopen doordat zij van de verzekeraar naar het pensioenfonds gaan of omgekeerd. Voldoet iedereen aan de Pensioenwet in de zin dat er geen carenzen plaatsvinden?

Naar aanleiding van de brief over Europa merk ik op dat ik blij ben dat de minister de reactie op het groenboek tijdig naar de Kamer zal sturen. Dat vind ik een mooie vernieuwing van de wijze waarop we met bestuur omgaan. Hoe oordeelt de minister erover dat de grootste dreiging in Europa de dreiging van inflatie is? Er is een enorme hoeveelheid liquiditeit in het hele stelsel gepompt. De minister zegt dat het kabinet zich ervoor zal inspannen dat alle EU-leden zich aan het Groei- en Stabiliteitspact zullen houden. Hoe gaan we dit afdwingen?

Ik kom te spreken over het OPTAS-dossier. Ons bereiken mooie berichten: er zou een deal zijn. Kan de minister hierover meer informatie verschaffen? Is de deal die nu voorligt in de ogen van de minister fair? Op andere zaken, zoals professionals in het bestuur, zou ik graag bij het volgende AO terugkomen. Ik vind de definitie van professional nog wat moeilijk.

Minister Donner: Voorzitter. Ik heb de indruk gekregen dat mijn brieven vanochtend enige commotie hebben veroorzaakt. Dat verbaast mij, omdat de Kamer wist dat deze brieven eraan kwamen. Ik had ze toegezegd voor 1 april. Het kabinet heeft er 1 april over besloten. Daarna is het paasreces geweest. Gisteren is de brief gefinaliseerd. Ik dacht dat het beter was om de brieven niet midden in de nacht te sturen, maar 's ochtends vroeg. Maar als u de brieven voortaan midden in de nacht wilt ontvangen, dan stuur ik ze voortaan midden in de nacht. De Kamer had kunnen weten dat de brieven eraan kwamen. Het zijn ook niet twee brieven. Het is één brief, waarin het kabinetsstandpunt staat op de rapporten van de commissie-Frijns en de commissie-Goudswaard. Ook wordt erin de voorhang beschreven van een algemene maatregel van bestuur die uit de wet voortvloeit, namelijk de aanpassing van de rendementen aan het advies van de commissie-Don. Ik hoop dat de Kamer hierover nog spreekt, zo nodig in de komende weken. De maatregel gaat vervolgens naar de Raad van State.

Ik kom te spreken over de verschillende brieven die ter tafel liggen. We wisten al een tijd van tevoren dat het advies van de Autoriteit Financiële Markten eraan zat te komen. Dit advies is in de loop van vorige week bekend geworden. Op dit moment wordt met Financiën overlegd wat de maatregelen zijn die in het licht van dit advies genomen moeten worden. Ik hoop de Kamer daarover binnen enkele weken nader te kunnen inlichten.

Mevrouw Linhard heeft gesproken over het pensioenbewustzijn. Ik moet vaststellen dat, mede als onbedoeld effect van de financieel-economische crisis en de onrust die begin vorig jaar ontstond over de situatie van de pensioenfondsen, het pensioenbewustzijn in het afgelopen jaar enorm is toegenomen. Ik weet niet of dit vaker moet gebeuren. Er zijn namelijk bepaalde risico's aan verbonden. Maar het heeft zonder meer succes gehad. Juist om het inzicht te verschaffen dat mevrouw Linhard bepleit, zijn wij een regeling aan het treffen voor het pensioenregister, zodat iedereen online een totaaloverzicht krijgt van de verschillende pensioenen die hij heeft dat hij op ieder moment kan raadplegen.

Mevrouw Linhard deed de suggestie om op het loonstrookje een indicatie op te nemen van de omvang van het pensioen. Ik denk dat dit administratief zeer ingewikkeld is. Bovendien geeft dit weinig inzicht. Hooguit geeft dit de geleidelijke stand weer, een berekening van de informatie die men nu jaarlijks al krijgt met de pensioenbrief over de stand van het pensioen. Op het loonstrookje zullen ook de beslissingen over de indexering niet meegenomen kunnen worden. Kortom, het loonstrookje kan moeilijk een volledig overzicht geven. Derhalve draagt dit idee vermoedelijk meer bij aan verwarring omtrent het pensioen dan aan informatieverstrekking. De pensioenpremie staat op het loonstrookje. Ik geef er de voorkeur aan om het gebruik van de andere middelen voort te zetten. Dat doe ik liever dan ook dit instrument mee te nemen. Ik vind het persoonlijk al zo ingewikkeld dat ik er ook nu al niet goed wijs uit word. Wat je krijgt als vakantie-uitkering is ook iedere keer een blijde verrassing.

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Ik dank de minister voor dit antwoord, maar op het loonstrookje staat het werknemersdeel, niet het werkgeversdeel. Ik doelde dus ook niet op de pensioenopbouw, maar op de afdrachten. Die kunnen veel duidelijker worden gepresenteerd, ook ten behoeve van de mensen die sparen.

Minister **Donner**: Daarmee krijg je dus vooral inzicht in het deel van het salaris dat aan de oudedagsvoorziening wordt betaald. Ik zou er eens over moeten nadenken, maar ik weet niet of dit soort informatie bijdraagt aan de transparantie. Deze informatie maakt mensen er bewuster van dat ze feitelijk een derde van hun inkomen voor hun oudedagsvoorziening opzijzetten en dat dit deel groeiend is. Ik weet niet of dit het pensioenbewustzijn is dat wij moeten stimuleren. Dit schept ook onrust. Maar ik wil graag eens over de mogelijkheden op dit punt nadenken.

De Europese Commissie is bezig met het groenboek pensioenen. Nederland verwelkomt het idee dat de Commissie daarmee bezig is en dat we op die wijze een basis krijgen voor de discussie in de Europese Unie over het pensioenbeleid in de komende tijd. Buiten Nederland neemt, vooral als gevolg van de demografische ontwikkelingen, de problematiek snel toe. Mede door de inrichting van het Nederlands pensioenstelsel wordt de financiële houdbaarheid ervan minder bedreigd dan andere pensioenstelsels. Om die reden achten we het wenselijk dat ook op Europees niveau daarover gesproken wordt en dat we ook kijken naar de betaalbaarheid. Dit is een mogelijk risico als gevolg van de algemene inflatie. De heer Omtzigt wees hier ook op. Ik denk echter dat het groenboek niet de eerste plaats is om te spreken over de eventuele overheidstekorten in andere lidstaten. Dit is primair voor het debat van de ministers van Financiën. Maar wij moeten natuurlijk wel rekening houden met dit risico.

De heer **Omtzigt** (CDA): Op welke wijze gaat de minister van Sociale Zaken, die gaat over de pensioenen, bij zijn collega van Financiën onder de aandacht brengen dat het inflatierisico absoluut afgedekt moet worden?

Minister **Donner**: De heer Omtzigt overlegt regelmatig met de minister van Financiën. Hij weet dat de minister van Financiën geen apart bezoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nodig heeft om zich bewust te zijn van de risico's. Het absolute belang dat wij eraan hechten is het terugdringen van de overheidstekorten. Tegelijkertijd ben ik van mening dat wij dit met zoveel te meer kracht kunnen doen naarmate wij zelf op dit terrein de niet geringe overheidstekorten die op dit moment oplopen, in de komende periode kunnen terugdringen. Wij kunnen deze discussie vermoedelijk beter na 9 juni voeren dan haar nu al te beginnen. Pensioenen zijn een wezenlijk onderdeel van het socialezekerheidsstelsel. Dit is de tweede invalshoek voor de Europese Commissie. Men stelt zich voor om na te denken over de inrichting van het pensioenstelsel. Ik blijf bij het Nederlands standpunt dat het niet gewenst is om te gaan streven naar meer geharmoniseerde stelsels van pensioenen, ook gegeven de bijzondere positie die Nederland met het verplicht kapitaalgedekte deel van de pensioenen daarin inneemt. Dit is een- en andermaal gewisseld met de Kamer. Dit blijft op dit moment ook de inzet op Europees niveau. Wij menen ook niet dat dit aangewezen is, juist vanwege de samenhang met de socialezekerheidssystemen die in de verschillende lidstaten verschillend zijn, ook van niveau. Dat coördineren we op Europees niveau. Derhalve zien we op dat terrein minder aanleiding om daarmee te komen. Wel zal ook de toetsing, althans de solvabiliteit, een onderdeel zijn van het groenboek. Daarin zal ook de aanpassing van het huidige solvabiliteitskader aan de IORP-richtlijn aan de orde komen. Dit zijn de punten, maar het blijft een groenboek. In de eerste plaats is het een discussiestuk van de Europese Unie. Wij hebben daarvoor nu inbreng geleverd. Vervolgens moeten wij bekijken wat daaruit komt, om dan de discussie te beginnen over wat de Commissie zich precies voorstelt.

De heer **Omtzigt** (CDA): De minister zegt nu dat hij zijn inbreng geleverd heeft. In de brief staat dat de reactie aan de Kamer gestuurd kan worden. Is er al een reactie naar Brussel gestuurd?

Minister **Donner**: Nee, we hebben mondeling gereageerd. Maar er komt nog een schriftelijke reactie.

De heer **Omtzigt** (CDA): Wanneer komt die ongeveer?

Minister **Donner**: Daar kan ik nu geen antwoord op geven.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik meende toch bewegende lippen gezien te hebben bij uw ambtenaar, de heer Koeman.

De **voorzitter**: Mijnheer Omtzigt, ik denk dat u even genoeg moet nemen met het antwoord van de minister.

De heer **Omtzigt** (CDA): Dat antwoord is zo duidelijk dat ik er genoeg mee neem.

Minister **Donner**: Mevrouw Linhard heeft ook een vraag gesteld over de governance, een onderwerp dat breed aan de orde kwam. De teneur van de brief die ik aan de Kamer heb geschreven, mede in het licht van ontwikkelingen die aan de orde zijn gesteld, in het bijzonder door de commissie-Goudswaard, is dat het wenselijk is om opnieuw te kijken naar de governance. Mevrouw Linhard pleit er niet voor om hieruit een ongeregelde situatie te laten ontstaan. Dat is ook allerm minst de bedoeling. Wel hebben we te maken met een aantal verschillende dimensies die aan de orde moeten komen.

In de eerste plaats moeten de pensioenfondsen deskundig omgaan met de risico's en het beleggingsbeleid. Naar mijn mening moet dit ook

kunnen betekenen waar de heer Ulenbelt voor pleit, namelijk dat de sociale partners een rol krijgen in een raad van toezicht. Het bestuur moet je op een andere wijze regelen, vooral vanuit het aspect van deskundigheid. Ik geef dit maar als voorbeeld – dit is ook de lijn in de brief – waarom het niet aangewezen is, zoals het geval is in het initiatiefwetsvoorstel van mevrouw Koşer Kaya en de heer Blok, om nu één aspect te regelen. Tegelijkertijd moeten wij constateren dat de governance in verschillende richtingen zou moeten ontwikkelen. Ik beluisterde bij de heer Blok ook dat hij dit ondersteunde. Ook pensioenfondsen moeten daarbij enige ruimte hebben om te kiezen voor het systeem van inrichting dat zij hebben. Dat heb ik bij u niet beluisterd, maar als er verschillende dimensies zijn, is er niet een «one size fits all»-oplossing, maar zijn er wel degelijk verschillende keuzemogelijkheden. Ik bepleit inderdaad dat deze keuzen niet gemaakt worden voor de pensioenfondsen door middel van de wetgeving. De wetgeving moet daarentegen binnen de kaders die de wet stelt, waar dat mogelijk is en aangewezen is, ruimte laten voor de invulling van de belangen, zoals u die ook bepleit. Maar dat is slechts één belang dat daarbij aan de orde komt.

De heer **Blok** (VVD): Ik ben blij dat de minister nog net op tijd aangaf dat de VVD niet bepleit om eindeloos veel variaties aan te bieden wanneer mensen toch verplicht deel moeten nemen in een pensioenfonds. Aan de minister heb ik dezelfde vraag als aan mevrouw Linhard, omdat ook hij contouren schetst maar geen invulling geeft. Stel dat in een bedrijfstak 10% lid is van een vakbond, hetgeen de realiteit is in veel bedrijfstakken. De huidige wet zegt dan: de helft vakbonden en de helft werkgevers. Bedoelt de minister nu dat in de toekomst in een dergelijke bedrijfstak het zo kan zijn dat van de werknemersgeleding maar 10% gebaseerd is op vakbondsdeelname en de andere bestuurders dus op een andere manier gekozen kunnen worden?

Minister **Donner**: Ik zie het pensioenfonds nog steeds als voortzetting van de wijze waarop over de lonen wordt onderhandeld, dus als onderdeel van de cao's. In de bedrijfstak zoals u die schetst zullen als er een pensioenfonds is, de onderhandelingen over de cao ook langs die lijn plaatsvinden. Dat vloeit uit het systeem voort. Tegelijkertijd geef ik aan dat er op zichzelf voor een bedrijfstak aanleiding kan zijn om op dat punt andere keuzes te maken. Een mogelijkheid is dat er vertegenwoordigers van de deelnemers in het bestuur zitten. Het kan ook gaan om vertegenwoordiging in de deelnemersraad die dan op een aantal terreinen bevoegdheden krijgt om besluiten tegen te houden of te beïnvloeden. Het is maar precies welke invulling je kiest, maar het wordt niet opgehangen aan de mate waarin in een bepaalde bedrijfstak vakbonden werknemers vertegenwoordigen. In de praktijk blijkt doorgaans dat ook als er een geringe mate van lidmaatschap is van de vakbonden, dat niet betekent dat de resultaten van de onderhandelingen daardoor niet breed gedragen worden.

De heer **Blok** (VVD): Nu is de bedoeling van een politiek overleg dat er duidelijkheid wordt gegeven door degenen die verantwoordelijkheid dragen. Op dit moment zijn dit de minister, weliswaar demissionair op dit moment, en de Kamer. Maar de minister geeft geen duidelijkheid. Op dit moment zegt de wet gewoon: de helft werkgevers, de helft werknemers via representatieve organisaties, maar bij ondernemingspensioenfondsen ook via een getrappt verkiezingssysteem ouderen. Waar de minister zegt dat er ook andere modellen mogelijk zijn, is het wel relevant dat hij wat meer duidelijkheid geeft over die modellen. Dus dit is voor hem een herkansing om ervoor te zorgen dat wij aan het eind van dit overleg in ieder geval iets meer weten dan aan het begin van dit overleg.

Minister **Donner**: Mijnheer Blok, dat heb ik u geschetst in mijn brief. Als u meer duidelijkheid wilt -- ik denk dat dit inderdaad wenselijk is -- zal u moeten wachten totdat het voorstel er ligt. Ik heb daarom ook bepleit om nu niet haastje-ropje één onderdeel te regelen omdat dat kennelijk ook in de dynamiek van de tijd vooral neergezet moet worden. Ik heb u de verschillende modellen aangegeven. Dat zijn niet modellen waarbij de mate waarin werknemers in een sector vertegenwoordigd zijn, primair de mate bepaalt waarin de vertegenwoordigers van werknemers in een bestuur vertegenwoordigd zijn. Het is van belang dat pensioenfondsen de ruimte krijgen om daarin ook vertegenwoordigers van de deelnemers te regelen. Zoals uit de brief die ik de Kamer vandaag gestuurd heb blijkt, ben ik van mening dat er in de pensioenregelingen meer ruimte moet komen voor een afruil tussen ambitie en zekerheid. Dat raakt ook de deelnemers en brengt ook logischerwijs met zich mee dat bij besluiten daarover de invloed van de deelnemers op die besluitvorming groter is. Alleen, ik bestrijd uw beeld dat dit alleen maar kan door die deelnemers in het bestuur te zetten. Dat kan ook door ze te laten vertegenwoordigen in een nieuwe vorm van een deelnemersraad die een samenvoeging zou kunnen zijn van de adviesraad en het verantwoordingsorgaan. Deelnemers hebben er niet zozeer belang bij dat iemand als hun vertegenwoordiger in een bestuur zit als wel dat de pensioenen deskundig en degelijk worden beheerd en zo hoog mogelijk zijn. Ik vind dan ook dat u heel eenzijdig op één punt aanstuurt. Wel deel ik volstrekt uw invalshoek dat in een systeem waarin er ook grotere risico's kunnen komen te liggen bij deelnemers, die deelnemers bij de besluitvorming daarover ook grotere invloed zouden moeten krijgen. Ik ga echter niet mee in uw gedachte dat dit afhankelijk zou moeten zijn van de vertegenwoordigingsgraad van vakbonden in een bepaalde bedrijfssector. Als u meer duidelijkheid wilt, zult u moeten wachten op onze voorstellen op dit terrein. Ik kan u wel toezeggen dat ik die zo snel mogelijk, zo mogelijk voor 9 juni nog bij de Kamer zal neerleggen als het gaat om de governance.

De heer **Blok** (VVD): Dat onderstreept dat de minister een traject ingaat dat zo lang duurt dat wij tegen alle pensioengerechtigden in Nederland zeggen: de komende twee jaar zult u, hoewel er ontzettend veel moeilijke beslissingen voorliggen, het moeten doen met het systeem waarvan iedereen het er wel over eens is, dat het niet meer werkt.

Minister **Donner**: Waar ik u aangeef dat ik zo mogelijk die voorstellen bij de Kamer nog voor de zomer zal neerleggen, kan ik het niet plaatsen dat u spreekt van een lang traject. Dat is dan een nogal vooringenomen standpunt. U sprak ook over drie verloren jaren. Ik wijs op het vrij recente initiatiefvoorstel van mevrouw Koşer Kaya. De afgelopen jaren heb ik u inderdaad horen spreken over de verplichtstelling in plaats van het pensioenfonds, maar de punten die aan de orde komen in de rapporten van Frijns en Goudswaard heb ik de afgelopen jaren ook niet van uw zijde beluisterd. Die punten komen nu aan de orde, maar dat is niet vanwege de crisis. In die zin bestrijd ik het beeld van de heer Ulenbelt dat vanwege de huidige crisis de pensioenfondsen weliswaar een aantal schrammen hebben opgelopen maar dat wij vervolgens over kunnen gaan tot de orde van de dag. Met name het rapport-Goudswaard geeft aan dat de oorzaken waarover wij het hier hebben, losstaan van de crisis, maar dat ze samenhangen met de voortdurend stijgende levensverwachting en de dalende rente op termijn. Die ontwikkelingen nopen tot aanpassing op dit terrein. Hoe eerder je dat doet, des te meer ruimte heb je bij de keuze voor de manier waarop je het doet.

Juist om te voorkomen dat wij een aantal maanden, zo niet jaren daarop moeten wachten, heeft het kabinet gemeend op dit moment met de brief te moeten komen. Vanaf het begin hebben wij overigens ook aangegeven dat wij rond dit tijdstip met deze brief zouden komen. Het is wat vreemd

om eerst te zeggen dat de brief nu niet had moeten worden verstuurd om vervolgens ons te verwijten dat wij hiermee een traject kiezen dat heel lang is. Ook uit de rapporten blijkt dat het hierbij gaat om een materie waarin in eerste instantie de sociale partners die in de pensioenfondsen werkzaam zijn, aan zet zijn. Vervolgens is er de vraag hoe je dat faciliteert in de wetgeving. Wat nu voorligt, is juist om het tempo er in te houden. Wij willen juist voorkomen dat er vertraging optreedt als gevolg van de demissionaire status van het kabinet en de naderende verkiezingen. Ik constateer ook dat de Kamer zelf genoemde rapporten controversieel heeft verklaard. Dat is een keuze die de Kamer zelf kan maken, maar het kabinet is evenwel van mening dat wij er niet langer mee kunnen wachten.

Mevrouw Linhard heeft gevraagd of een onderzoek kan worden gedaan naar de achterliggende redenen van de brede ondervertegenwoordiging van vrouwen in de organen van pensioenfondsen. Ik weet dat de Stichting van de Arbeid recentelijk is begonnen met het opzetten van een convenant gericht op het versterken van de diversiteit in de organen van de pensioenfondsen. Ik denk dat in dat kader deze zorg meegenomen moet worden. Enkele decennia geleden was er nog een zeer lage participatie van vrouwen in het arbeidsproces. De afgelopen tijd is die participatie sterk toegenomen, zij het dat het aandeel nog steeds gelijk is gebleven aan dat van een groot aantal jaren geleden. Om nu nog weer een separaat onderzoek te beginnen naar de oorzaken lijkt mij minder aangewezen. Wel is het van belang dat dit punt meegenomen wordt door de Stichting van de Arbeid in de gesprekken met de pensioenfondsen.

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Versta ik de minister goed dat dit is omschreven in de uitgangspunten van het onderzoek dat de Stichting van de Arbeid gaat uitvoeren?

Minister **Donner**: De Stichting van de Arbeid voert geen onderzoek uit, maar is bezig met een convenant gericht op het versterken van de diversiteit in organen van de pensioenfondsen. Bij de pensioenfondsen heb je te maken met een veel breder patroon van verschillende belangen. Ik denk ook dat pensioenfondsen wat dat betreft niet primair democratisch bestuurd organen zijn, waarbij alle belangen precies representatief vertegenwoordigd moeten zijn in het bestuur. Wij hebben daarvoor ook de deelnemersraad. Het lijkt mij dat dit de beste weg is om dit onderwerp aan de orde te krijgen.

Wat betreft het standpunt dat ik naar de Kamer heb gestuurd, heb ik reeds aangegeven dat dit voortvloeit uit eerdere toezeggingen. De AMvB heeft een eigen dynamiek als gevolg van de Pensioenwet. Voor het overige constateer ik dat wij het afgelopen jaar primair bezig zijn geweest met te kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat de pensioenfondsen op een evenwichtige wijze door de eerste effecten van de financieel-economische crisis heenkomen. Daarnaast is er sprake van de instelling van twee commissies. Ik meen dan ook dat er wat dat betreft weinig geklaagd kan worden over een gebrek aan een voortvarende aanpak. Een jaar geleden ongeveer was er meer weerstand om überhaupt iets te doen.

Verder heb ik aangegeven dat ik allerminst bepleit om te komen tot een ongeregelde bestuursstructuur. De oplossing van «one size fits all», zoals die in het initiatiefwetsvoorstel is neergelegd, is mijns inziens minder aangewezen.

De opmerking van de heer Ulenbelt over de brief bevreemde mij, mede in het licht van de eerste alinea van de brief. Ik weet niet wat hij nog meer wil horen dan het uitspreken van de constatering dat wij achteraf gezien mogen constateren dat het pensioenstelsel redelijk door de afgelopen crisis is gekomen en dat een aantal fundamenten ervan alleszins behartigenswaardig zijn. Uit de rapporten blijkt dat wij niet te maken hebben met, zoals de heer Ulenbelt het formuleert, wat schrammen waar

je een lik verf overheen doet, waarna je door kunt gaan op de oude basis. De rapporten geven een meer structurele aantasting van de fundamenten onder het pensioenstelsel aan. Geconstateerd wordt daarbij dat als wij niets doen, er op termijn grotere erosie dreigt van die fundamenten. Ook die woorden zijn niet primair van het kabinet, maar zijn een constatering van de commissie-Goudswaard in haar rapport over het pensioenstelsel en de houdbaarheid van dat stelsel. Enigszins selectief woorden uit de brief lezen, is niet het juiste beeld scheppen van de brief. Wat de heer Ulenbelt wilde dat ik deed, heb ik in de brief gedaan. Het is alleszins de moeite waard om het stelsel dat wij hebben te verdedigen, maar dat vergt wel dat wij nu maatregelen treffen. En die liggen inderdaad in lijn met datgene wat de commissie-Goudswaard heeft aanbevolen. Dat is meer dan alleen het stelsel overeind houden.

Ik heb ook een iets andere waardering met betrekking tot het herstel van de pensioenfondsen dan de heer Ulenbelt. Wij mogen blij zijn dat het herstel op de beurzen tot gevolg heeft dat een groot aantal pensioenfondsen weer met hun dekking in de buurt van de 105% komen. Ik wil er wel aan herinneren dat de wet op dit punt een buffer stelt van 125% tot 130% om zeker te zijn. Die buffer is nog niet gehaald. Die is in een periode van twee jaar zelfs vrij snel teruggelopen. Tegelijkertijd moet ik constateren dat het herstel sneller gaat dan het gemiddeld herstelpad zoals dat in de herstelplannen was aangegeven. Dus men kan bij mij ook niet beluisteren dat ik somber ben over het herstel, maar ik kan tegelijkertijd niet zeggen: wij zijn binnen, alles is weer voorbij en wij kunnen weer overgaan tot de orde van de dag, ook op het punt van de dekkingsgraden.

De heer **Ulenbelt** (SP): Daar zijn wij het dan over eens, namelijk dat, zoals het er nu naar uitziet, de pensioenfondsen leuk door de crisis zijn gekomen en dat ze zich bovengemiddeld op het herstelpad bevinden. Geen enkele financiële instelling doet ze dat na. Dus dat is positief. Dan moet u dus ook niet met argumenten van de crisis komen om allerlei ingrepen in de pensioenfondsen te rechtvaardigen. In uw brief zegt u dat de ambitie richting de toekomst moet worden bijgesteld en dat er alleen nog maar nominaal gegarandeerd moet worden. Voor de mensen zijn dat spookbeelden, in de zin dat u de zekerheid van hun toekomstig pensioen wegneemt. Goudswaard zegt ook: het is een politieke keuze; je kunt premies verhogen, dan heb je meer zekerheid bij pensioenen. Dat is toch een optie die ook in uw benadering open zou moeten blijven?

Minister **Donner**: Dat is dan ook de teneur van de brief. Hoe u het zelf wilt formuleren, is uiteraard voor uw rekening, maar u moet niet een verkeerd beeld geven van wat er in de brief staat. Die brief geeft nu juist aan dat binnen het huidige systeem de nominale zekerheid niet gerealiseerd dreigt te worden en dat dit tezamen met de risico's die er nu in verborgen zitten, ertoe kan leiden dat een groot aantal pensioenfondsen te duur zullen worden. Dat is de conclusie van de commissie-Goudswaard. Dat laat uiteraard onverlet dat in individuele gevallen als de door u bepleite besturen van werkgevers en werknemers tot de conclusie komen dat de pensioenpremies voldoende rek hebben om eventueel risico's via de premies op te lossen, dit een keuze is die gemaakt zou kunnen worden. Echter, een van de elementen van het rapport-Goudswaard is dat die «rek» aan het verdwijnen is. Naarmate het percentage deelnemers in een pensioenfonds groter wordt ten opzichte van het aantal betalende deelnemers, wordt de mate waarin je de risico's die zich voordoen opeens kunt afdekken via de premies, steeds minder. Dus laten wij nu niet proberen om dit in electorale termen te bezien, in de zin of er wel of geen onrust is. Deze maatregelen worden nu voorgesteld om juist ervoor te zorgen dat mensen nog steeds dat vertrouwen kunnen hebben in de pensioenfondsen. We moeten dat niet «wegdoezelen» in de trant van: gaat u maar lekker slapen, want alles is in orde. De teneur van het rapport

van de commissie-Goudswaard is – dat staat los van de crisis – dat het risico voorkomen moet worden dat wij tegen die erosie aan gaan lopen en dat het dan te laat is.

De heer **Ulenbelt** (SP): Dat is een belangrijke constatering. Het komt dus niet door de crisis, maar factoren in de toekomst, zoals levensverwachting, maken dat wij ons wat zorgen moeten maken over pensioenfondsen. Er zijn daarvoor verschillende oplossingen denkbaar. Dat duurt allemaal nog lang. Nederland heeft het wel een beetje gehad met economen die de toekomst voorspellen die altijd slechter voor je uitpakt dan het in het verleden is geweest. Ik maak mij zorgen dat u zich door hen laat leiden. U moet de mensen een reëel perspectief bieden, in de zin van: wij zorgen ervoor dat jullie pensioen zo zeker is als het maar kan.

Minister **Donner**: Wij hebben het over een levensverwachting die boven de verwachting van demografen nu al toeneemt. Wij hebben het over een rente die in de afgelopen decennia structureel gedaald is, waardoor de dekking van de pensioenfondsen is gedaald. Dat zijn de realiteiten. Het is niet een verwachting van wat er in de toekomst gebeurt maar een ontwikkeling die al in het verleden is gestart en waarvan de gevolgen zich nu aftekenen. Het grootste gevaar is inderdaad een houding zoals u die heeft, namelijk: dat zijn problemen voor de toekomst, het zijn maar economen die zich daar druk over maken. Ik probeer de onrust te voorkomen die ontstaat als men alsdan plotseling met de neus op de feiten wordt gedrukt.

De heer **Ulenbelt** (SP): U suggereert dat ik geen oplossingen heb. Er zit zeker rek in de verhoging van de premie als de productiviteit toeneemt zoals die de afgelopen jaren is toegenomen. Daar wordt nu niet mee gerekend. Als dat wel het geval zou zijn, zit er echt nog wel rek in. Daarop moet u zich ook richten. Ik vind daar echter geen woord over terug in uw brief. Dat wordt niet eens aan een beschouwing onderworpen. Dat is mijn verwijt.

Minister **Donner**: Dit is het kabinetsstandpunt in reactie op de rapporten. Ik ben gaarne bereid om de brief hier in de Kamer te bespreken. Ik heb die ook niet politiek controversieel verklaard, maar het is wel de basis waarop ik in de komende maanden met sociale partners zal spreken. In het verlengde daarvan is het kabinet vooralsnog voornemens om zo snel mogelijk te werken aan de wetsvoorstellen die daarvoor nodig zijn. Wanneer die er zullen komen, hangt af van hoe snel er een nieuw kabinet zit. En als dat te lang duurt, dan zal een demissionair kabinet ze indienen. De heer Omtzigt heeft gevraagd naar de herverzekerde fondsen. Wat betreft de vraag of er al dan niet een wetswijziging nodig is, kan ik alleen maar vaststellen dat het systeem zoals het nu werkt in ieder geval tot ongewenste resultaten leidde, hetgeen het voor mij rechtvaardigde om via een AMvB de termijn uit te stellen waarbinnen men zou moeten komen tot aanpassing. Wij zijn nu bezig te onderzoeken wat de beste wijze is om hiermee om te gaan. Dan komt de vraag aan de orde of dat al of niet wetswijziging vergt. Als ik nu al duidelijkheid zou hebben over wat er gedaan moest worden, was het onderzoek verder niet aan de orde. Met betrekking tot de kosten transparantie heb ik al aangegeven wanneer de Kamer de reactie van het kabinet op dat punt tegemoet kan zien.

De heer **Omtzigt** (CDA): Wanneer is het onderzoek over de herverzekerde pensioenfondsen klaar teneinde te kunnen bezien of wetswijziging nodig is? Wanneer komt er inzicht in de transparantie van de beleggingen? Deelt u onze mening dat die transparantie er moet zijn en bent u bereid daarover in gesprek te gaan met de pensioenkoopels?

Minister **Donner**: Wat betreft de transparantie constateer ik dat een aantal pensioenfondsen zich daarmee al bezighouden. In de kabinetsvisie op maatschappelijk verantwoord ondernemen is gesteld dat het verantwoord beleggen door de pensioenfondsen in de eerste plaats een verantwoordelijkheid is van de pensioenfondsen zelf. Die wettelijke opdracht houdt in dat het beleggingsbeleid op een prudente wijze dient te geschieden. Het is in de eerste plaats aan de individuele pensioenfondsen om daar verder invulling aan te geven. Ik constateer ook dat de pensioenkoepels en de fondsen op dat punt daarmee bezig zijn. Ik weet niet of het enkele publiceren van het beleggingsbeleid daar een oplossing voor is. De deelnemersraad is op dit moment het orgaan waar de invloed moet worden uitgeoefend en waar de informatie, zo men die wil hebben, gegeven moet worden.

De heer **Omtzigt** (CDA): De deelnemersraad heeft niet dat afdwingbare recht terwijl een deelnemer het ook interessant kan vinden om te weten waar het pensioen, voor vele mensen de grootste financiële spaarpot die ze hebben, in belegd wordt. Ik heb het ook gehad over de discrepantie die ook in de rapporten van Frijns en Goudswaard en in het onderzoek van DNB naar voren kwam tussen het gepubliceerde beleid en het beleid dat gevolgd werd. Er lijkt mij dus alle redenen te bestaan om tot een mate van openbaarmaking over te gaan. Nu begrijp ik best dat je niet op elk moment van de dag elke trade wilt zien, niet alleen omdat het gevoelige informatie is maar ook omdat heel tijdrovend zou zijn. Als je als ABP-deelnemer er nu wat meer over wil weten, moet je naar Amerika gaan want daar moeten ze het wel openbaar maken. Dus waarom niet de pensioenkoepels de opdracht geven om tot een mate van openbaarmaking te komen waardoor iedereen ook effectief inzicht heeft? Anders komen we bij wettelijke maatregelen terecht.

Minister **Donner**: Als je nog wilt praten met mensen, moet je niet onmiddellijk dreigen in de zin van: als je niet meedoet, heb ik nog wel andere instrumenten. Dat is geen basis voor overleg. Laat ik u toezeggen dat ik het meeneem in het overleg met de pensioenfondsen en dat ik er in alle gevallen op terugkom in de voorstellen over de governance. Dan het punt van de medische keuringen en de carenztijden. Ik weet dat men bezig is met gesprekken daarover. Ik heb er nu niet een beeld van of men binnenkort tot een deal komt. Verder constateer ik dat de gesprekken tussen de verzekeraars zelf succes hebben gehad. Ik heb er dan ook waardering voor dat men op deze wijze probeert het probleem zelf op te lossen. Mocht blijken dat dit niet zal lukken, dan zullen wij moeten kijken of wij de belemmeringen en onduidelijkheden die er dan nog zijn, op een andere wijze kunnen wegnemen.

De heer **Omtzigt** (CDA): Kunnen wij er voor 1 oktober over worden geïnformeerd of ze er uitgekomen zijn of niet?

Minister **Donner**: Ik kan u in ieder geval toezeggen om u voor 1 oktober te informeren of ze er uitgekomen zijn of niet.

De heer **Omtzigt** (CDA): Met daarbij een beoordeling of er aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn op dat punt. Dan kunt u dat mooi aan uw ambtsvolger overdragen.

Minister **Donner**: Ik weet niet of ik er op 1 oktober nog zit.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik had nog een vraag over de Wet medische keuringen. Geldt op dit moment dat er geen carenztijden zijn? Houdt iedereen zich effectief aan de bepaling in de Pensioenwet dat er geen carenztijd is?

Minister **Donner**: Daar kan ik u nu geen antwoord op geven. Ik heb een redelijk beeld dat de wet niet massaal wordt overtreden, maar ik weet niet of er in alle opzichten van uitgegaan kan worden dat er sprake is van geen enkele overtreding, hoewel ik ook niet de indruk heb dat het wel zo is. Ik weet het gewoon niet.

De heer **Omtzigt** (CDA): U weet het echt niet.

Minister **Donner**: Ik weet het echt niet.

De heer **Omtzigt** (CDA): Hoe zouden wij het dan wel te weten kunnen komen?

Minister **Donner**: Dat weet ik ook niet.

De heer **Omtzigt** (CDA): Wat raadt u de Kamer aan om het wel te weten te komen?

Minister **Donner**: Ik wil er best naar kijken, maar ik ben dan primair afhankelijk van zegsliden met wie ik spreek. Dat zullen de betrokken instanties zelf ook zijn. Het komt zelden voor dat men naar de minister gaat met de opmerking: wij houden ons niet aan de wet.

De heer **Omtzigt** (CDA): Dat betekent dat u wellicht bij DNB of AFM langsgaat om te informeren of dit een probleem is of niet, waarna u ons daarover rapporteert.

Minister **Donner**: Mag ik voorstellen dat wij dat meenemen in de brief voor 1 oktober?

Dan het OPTAS-dossier. Op dit moment kan ik er geen oordeel over hebben omdat het primair nu een kwestie is of de betrokken werknemers in kunnen stemmen met de desbetreffende overeenkomst. Naar ik heb begrepen geldt hiervoor een termijn tot 19 april. Dus ik wil mij er voor die tijd niet over uitlaten. In ieder geval zou het mij verheugen als er vooruitgang werd geboekt in dit dossier.

De **voorzitter**: Dan gaan wij thans over tot de tweede termijn, met een spreektijd van twee minuten per fractie.

Mevrouw **Linhard** (PvdA): Voorzitter. In het verlengde van het zogenaamde pensioenbewustzijn verzoek ik de minister nader in te gaan op de voortgang met betrekking tot het pensioenregister. Het zou fijn zijn als de mensen weten wanneer dat geëffectueerd zal worden.

De heer **Blok** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden, hoewel ik moet constateren dat wij verder nog steeds niets weten. Wel heeft hij in zijn antwoorden nog gesuggereerd dat de voorstellen die de VVD gedaan heeft geen relatie hadden met de huidige problemen. De minister weet echter wel beter. Eind 2007 toen het convenant afliep over de deelname van ouderen heb ik een amendement ingediend om dat gelijk te trekken. Wat is de samenhang met de huidige problemen? Wanneer ouderen mee kunnen beslissen over het beleggingsbeleid zal er minder risicovol belegd worden, althans dat mag je verwachten. De kern van de kritiek van de Nederlandsche Bank, Frijns en Goudswaard is dat er geen samenhang was tussen beleggingsbeleid en de risico's die pasten bij het fonds. De andere voorstellen die wij de afgelopen jaren hebben gedaan, hadden betrekking op het type verplichtstelling. Wij zijn tegen verplichtstelling maar wij zijn ervoor om die te laten rusten op de regeling en niet op het fonds. Het feit dat iemand bonbons maakt, betekent nog niet dat hij daarmee per se in het fonds van de banketbakkers behoeft te

zitten. Als je dat zo uitvoert krijg je automatisch een systeem waarbij professionele uitvoerders uit moeten gaan leggen aan de opdrachtgevers (werkgevers, werknemers en ouderen) waarom zij die taak goed aankunnen, dus dat zij goed kunnen beleggen, communiceren en administreren. Dus de scheiding tussen professional en toezichhouder/opdrachtgever zit al in zo'n systeem. Hetgeen de minister nu als nieuw presenteert, is hetgeen ik hier al jaren bepleit heb namens de VVD. Dan blijft het des te wranger dat vanaf het moment dat ik dat amendement heb ingediend en het initiatiefwetsvoorstel is ingediend de reactie van de minister steeds is: laat sociale partners maar eerst met elkaar overleggen en ik, minister, doe niets. Het is pas onder invloed van de crisis geweest dat de minister heeft gezegd: nu laat ik dat blinde vertrouwen in sociale partners varen en nu ga ik zelf maatregelen nemen. Zo is het gelopen. Tegen die achtergrond is het wel zeer teleurstellend dat de minister nu in zijn brief een heel vage contour schetst, terwijl wij allemaal weten dat gelet op de tijd die een wet doorloopt, het de komende twee jaar nog niets concreets zal opleveren. Ook in antwoord op mijn vragen kan hij nog steeds niet aangeven wat dit voor concrete consequenties zal hebben voor bijvoorbeeld de positie van vakbonden, ouderen of andere belanghebbenden. Ik vind dat toch onthutsend.

De heer **Ulenbelt** (SP): Voorzitter. De minister is het met ons eens dat de pensioenfondsen aardig door de crisis heen zijn gekomen, in ieder geval beter dan andere instellingen, en dat de perspectieven gunstig zijn, zodat op dat punt paniek niet terecht is. Als er al maatregelen nodig zijn met het oog op de toekomst, kunnen wij er zeker van zijn dat een eventuele volgende crisis waarschijnlijk op dezelfde manier doorstaan kan worden, maar dat de langere levensverwachting wellicht tot aanpassingen moet leiden. Nederlanders willen wat dat betreft de zekerheid van het geïndexeerd pensioen. De minister heeft het in zijn brief over de zekerheid van een onzeker pensioen. Welnu, daar kunnen mensen niet mee leven. Ik vraag hem daarom om in de gesprekken die hij gaat voeren ook premiestijging tot de mogelijkheid te laten behoren. Als ik twee weken op vakantie ga weet ik hoeveel ik moet sparen. Als ik vier weken op vakantie ga, weet ik dat ik voor twee weken meer moet sparen. Ik hoop dat het eind van het leven een vakantie is voor mensen. Die wordt wat langer, dus moeten wij er wat meer voor sparen. Dat is de enige consequenties in plaats van met minder geld te zitten tegen die tijd.

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Het CDA vindt het ook niet verkeerd om zo nu en dan wat harder te werken. Ik dank de minister voor de uitgebreide beantwoording. Ik heb nog een paar punten die openstaan. Het eerste betreft de herverzekerde pensioenfondsen. Wanneer krijgen wij er inzicht in of een wetswijziging ter zake nodig is en hoe verloopt het verdere traject? De AMvB is tijdelijk en biedt enige verlichting, maar welke knoppen moeten er veranderd worden en wat gebeurt er als er nu een verzekeraar failliet gaat?

Verder hoop ik snel van de pensioensector te vernemen hoe ze wil en kan streven naar openbaarheid van beleggingen. Ik hoop rond september/oktober een voorstel hierover tegemoet te kunnen zien. Dat zou ons een stuk helpen. Mensen hebben er onderhand recht op te weten waarin hun pensioengeld belegd wordt. Dat is al iets wat wij vragen sinds het debatje over de ZEMBLA-uitzending over de clusterbommen. Dat was toen een Kamerbrede vraag.

Ik wacht met spanning op de brief die voor 1 oktober komt, over de voortgang van het Wmk-overleg tussen de verzekeraars en de pensioenfondsen. Ik hoor dan ook of er sprake is van carenztijden die contra legem zijn in een van de regelingen. Hoewel de timing wat minder gelukkig was, ben ik wel blij dat wij hier als Kamer de rapporten van Goudswaard en Frijns controversieel verklaard hebben, maar dat wij dat niet hebben

gedaan met de hoorzitting daarover en de reactie van de minister daarop. Dat biedt wel mogelijkheden om hier verder over na te denken. Ik denk ook dat dit de juiste wijze is om daarmee om te gaan.

De heer **Ulenbelt** (SP): Strekt het verzoek van de heer Omtzigt over de openbaarheid van beleggingen zich ook uit tot de beleggingen van verzekeringsmaatschappijen die pensioenregelingen hebben afgesloten? Dat zou namelijk wel consequent zijn.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik zou het wel fijn vinden als die erbij zitten. Ik vind pensioenfondsen overigens wat urgenter, omdat je daarbij te maken hebt met verplichte deelname, terwijl je bij verzekeraars kunt kiezen tussen de ene of de andere verzekeraar; je kunt theoretisch dus ook kiezen voor een verzekeraar die wel of geen openheid biedt. Dus ik zou willen beginnen met de pensioenfondsen, maar als de verzekeraars willen meedoen, zijn ze meer dan welkom en zou ik dat ten zeerste toejuichen.

De heer **Ulenbelt** (SP): Maar het zou toch heel goed mogelijk zijn dat ik voor een andere verzekeraar kies op basis van diens beleggingsportefeuille? Dan zou in uw filosofie die informatie toch openbaar moeten zijn?

De heer **Omtzigt** (CDA): Dat kan, maar u kunt er dan ook voor kiezen om niet in zee te gaan met een verzekeraar omdat die weigert zijn beleggingsportefeuille openbaar te maken. Dat is het verschil dat ik aangeef. Dat neemt niet weg dat ik het op prijs zou stellen als de verzekeraars eraan zouden meedoen.

Minister **Donner**: Voorzitter. Het voorstel inzake het pensioenregister ligt nu voor bij de Raad van State en zal daarna naar de Kamer gaan. Vooralsnog is het de bedoeling dat de desbetreffende regeling per 1 januari 2011 in werking treedt.

Met de heer Blok constateer ik dat zijn amendement indertijd verworpen is. De regering heeft te maken met de Kamer en niet met de individuele fracties. Ik wijs er op dat mijn reactie aansluit op bevindingen van met name de commissie-Goudswaard die aangeeft dat wij op termijn naar een andere verhouding zullen moeten tussen ambitie en zekerheid. Dat is voor mij ook de aanleiding om te komen met voorstellen die ook samenhangen met deskundigheid. Tot dusverre heb ik van de heer Blok vooral voorstellen gezien op het punt van alleen de vertegenwoordiging in de raad van bestuur, waarvan ik meen dat die geen antwoord zijn op de problematiek die wij nu moeten oplossen.

De heer Ulenbelt had het over paniek die niet gerechtvaardigd is. Ik meen dat er nergens sprake is van paniek. In aansluiting op het rapport-Goudswaard komt het kabinet nu met een standpunt hierover. Ik beluister bij de heer Ulenbelt dat hij bestrijdt dat er überhaupt iets aan de hand is en dat hij ervan uitgaat dat wij de volgende crisis ook wel weer zullen doorstaan en dat in het uiterste geval gekozen zou kunnen worden voor premiestijging. Daar waar pensioenfondsen menen dat premiestijging een oplossing biedt, is daarvoor in de voorliggende voorstellen nog steeds ruimte. Ik constateer wel dat de gemiddelde Nederlander nu één dag per week werkt voor zijn pensioenregeling. Uiteraard kunnen dat er twee worden, maar dat betekent dan wel dat hij voor wat betreft zijn directe koopkracht voor zijn alledaagse leven minder inkomen zal hebben. Dat is het feit waar wij nu tegen aanlopen. Dat is dus ook de problematiek van de rek. Uiteraard, langer doorwerken is ook een oplossing. Ik bestrijd in ieder geval het beeld dat de heer Ulenbelt schetst als zou er niets aan de hand zijn. Er is inderdaad niet als gevolg van de crisis iets aan de hand. Door de crisis zijn een aantal vragen aan de orde gekomen. Duidelijker is wel de kwetsbaarheid van het stelsel voor fluctuaties op beurzen en markten aan het licht gekomen. In deze jaren zien wij – en dat is niet als

gevolg van de crisis – dat de levensverwachting sneller oploopt dan tot nu toe gedacht werd en dat er sprake is van een structureel lagere rente. Dat zijn de gegevens die tot handelen leiden.

De heer Blok heeft gezegd dat wanneer ouderen in een bestuur zitten, het desbetreffende pensioenfonds minder riskant zal beleggen. Dat is een mogelijke richting, maar dan constateer ik wel dat daarmee de belangen van anderen dan ouderen, namelijk de jongere deelnemers, geschaad worden. Juist daarom is het geen oplossing om maar één categorie wel een plaats in het bestuur te geven en een andere niet. Dan kom ik weer op de opmerking van de heer Ulenbelt dat door de voorliggende voorstellen Nederlanders in onzekerheid worden gebracht over hun pensioenen. De constatering, ook van de commissie-Goudswaard, is dat die zekerheid in het huidige systeem al voor een heel groot deel voorwaardelijk is, omdat die is opgebouwd op grond van indexeringsbesluiten. Dat geeft nu juist potentieel een verschil in verwachting. Vandaar dat de commissie pleit voor een grotere duidelijkheid over wat nu wel en niet zeker is in het huidige systeem. Dat is ook het standpunt van het kabinet, in de zin dat de ruimte wordt geschapen om een oplossing te kiezen zoals de heer Ulenbelt die bepleit of om tot een andere pensioenregeling te komen waarin eventueel een andere afruil gemaakt wordt binnen de grenzen die de wetgeving dan zal stellen.

Het onderzoek naar de herverzekerde pensioenfondsen wordt in juni afgerond. Daarna zal er een standpunt over bepaald moeten worden. Ik vermoed dat rond september/oktober daarover een standpunt ingenomen zal worden.

Verder heeft de heer Omtzigt gevraagd wat het risico is als op dit moment een verzekeraar financieel in moeilijkheden komt. Onlangs hebben wij van de Europese Commissie een uitleg gekregen van de Europese richtlijn die aangeeft dat de verzekeraars, de betrokken pensioenfondsen op voet van gelijkheid met schuldeisers hun vordering te gelde kunnen maken. Het is dus niet zo dat ze helemaal onderaan de lijst komen. Dus ze delen gewoon met andere rechthebbenden mee in de afwikkeling van een dergelijke zaak.

De **voorzitter**: Dan rest mij nog de gedane toezeggingen te herhalen, en dan alleen de toezeggingen over zaken waarover de Kamer op een later moment schriftelijk wordt geïnformeerd.

- De minister heeft toegezegd voor 1 oktober toe te sturen informatie over de voortgang van het Wmk-overleg en het aspect carenz.
- De minister heeft toegezegd bij nadere voorstellen inzake governance de Kamer te informeren over transparantie bij beleggingen door pensioenfondsen.

Minister **Donner**: Althans om daar in dat kader op terug te komen. Dat behoeven geen mededelingen te zijn, het kunnen ook voorstellen zijn.

De heer **Omtzigt** (CDA): En eventueel verzekeraars.

Minister **Donner**: Dat is een geheel andere wet, dat spijt mij. Dat is niet de Pensioenwet. Op de governance van verzekeraars zal u de minister van Financiën moeten aanspreken. Ik denk dat het niet verstandig zou zijn om beide aspecten op één plaats te regelen vanwege deze overeenstemming. Het is dus gewoon een ander aspect.

De **voorzitter**: Er was nog één puntje ten aanzien waarvan de minister niet heeft toegezegd er schriftelijk op terug te zullen komen. Dat is hetgeen waarvoor mevrouw Linhard aandacht vroeg, namelijk mogelijkheden om informatie over pensioenbijdragen door de werkgever op het loonstrookje weer te geven. De minister heeft aangegeven dat hij daar nog over na wil denken. Gaat hij daarop nog terugkomen?

Minister **Donner**: Misschien, als ik daarover nagedacht heb.

De **voorzitter**: Kunt u iets van een termijn aangeven?

Minister **Donner**: Soms moet je een héle tijd nadenken over iets, maar ik zal er zeker op terugkomen.

De **voorzitter**: Nog deze regeerperiode?

Minister **Donner**: Ja.

De **voorzitter**: Dan dank ik u ook voor deze toezegging.

De heer **Omtzigt** (CDA): En er komt nog een reactie op het rapport van de AFM over kostentransparantie.

Minister **Donner**: Dat is over enkele weken. Dat had ik al toegezegd.

De heer **Omtzigt** (CDA): Dus binnen enkele weken komt de kabinetsreactie op het rapport van de AFM over de kostentransparantie bij de premieovereenkomsten en op de motie 32 123-XV, nr. 22.

Minister **Donner**: De lijst van toezeggingen wordt steeds langer.

Mevrouw **Linhard**(PvdA): Worden de deskundigheidseisen voor de adviseurs voor het midden- en kleinbedrijf ook betrokken bij het onderzoek van de AFM?

Minister **Donner**: Daar gaan wij op in, in het kader van de reactie op het AFM-rapport.

De **voorzitter**: Akkoord. Dan zijn wij hiermee gekomen aan het eind van dit algemeen overleg. Ik dank de minister en de hem begeleidende ambtenaren voor hun aanwezigheid.